

Langvolde, sejlspærringer og ringvolde

Af de antikke kilder fremgår, at de første 500 år efter Kristi fødsel var en urolig tid i Europa. Det var ofte nødvendigt at forsvare sig mod indtrængende grupper, som kunne komme over land eller fra vandsiden.

På den sydlige del af den jyske halvø findes flere spærringer fra denne periode, nogle på land og andre under vand. Formålet med spærringerne var at kontrollere adgangen til et område og måske helt at forhindre fremmede i at komme ind.

Spærringer på land

Fra det meste af Jylland kendes mange eksempler på spærringer til lands. Den slags anlæg omtales ofte som folkevolde. Kun de færreste kan dateres mere præcist end oldtid, selv om vi ofte henfører dem til jernalderen. Fælles for dem er, at de kan følges over kortere og længere strækninger og at de ofte er anlagt fra vådområde til vådområde.

Æ Vold kaldes også Vendersvold. Anlægget ligger ca. 15 km nord for Olgerdiget ved Øster Løgum og forbinder to store mosedrag på den østlige side af Sønderjylland. Det er dateret til kort efter år 100 e.Kr. Det er opført af anglerne som et baglandsværn til erstatning for Olgerdiget i forbindelse med, at anglerne fortsatte med at udvide deres landområder mod nord.

Danevirke er et 35 km langt forsvarsværk, som strækker sig tværs over den sydlige del af den jyske halvø fra bunden af Slien til Hollingstedt ved floden Treene i det nuværende Slesvig-Holsten. Sædvanligvis er Danevirke dateret til vikingetiden og betragtes som Danmarks ældste rigsgrænse. Nye udgravninger har nu vist, at det ældste Danevirke stammer fra tiden omkring 500 e.Kr. I grundlæggerfasen bestod anlægget af en jordvold mod nord og en voldgrav mod syd. Der er endnu ikke påvist spor efter en palisade. Udstrækningen af det ældste Danevirke er endnu ikke afklaret. Også i den ældste fase er voldanlægget sydvendt og opført enten af jyder eller danere.

Trældige kan følges over ca. 12 km fra Dollerup Sø syd for Lunderskov til Jordrup nord for søen. Det består af en V-formet voldgrav, der har haft en vold på østsiden af voldgraven. Anlægget har eksisteret i to faser og skal formodentlig dateres til ældre romersk jernalder, 150-200 e.Kr. Antagelig er det opført af Dollerup-fyrsten, som er begravet godt 1 km øst for diget i en af Danmarks rigest udstyrede grave fra denne tid. Sammen med Drabæk Mølleå, Åkær Å og Kolding Å mod syd og Dons-søerne mod øst indrammer Trældiget et område på ca. 10 x 7,5 km.

At det er en urolig tid, understreges af, at mange områdets samtidige gårde bliver befæstet med kraftige hegn sat med dobbeltstolper.

Spærringer i vand

Fjenden kunne også komme sejlene over havet og ind i fjordene, for at gå i land og hærge landsbyer. Inden de kom så langt, måtte de stoppes, og der kendes flere spærringer med pæle eller stammer under vandet.

Margrethes Bro er, trods navnet, ingen bro men en pælespærring under vand i Haderslev Fjords munding. Anlægget skulle hindre eller kontrollere indsejlingen til fjorden og det er bygget omkring 370 e.Kr.

Æ Lei er en anden spærring under vand, som har hindret indsejling i det yderste af Haderslev Fjord. Æ Lei rakte fra bred til bred og var 600 meter lang. Bredden varierede mellem 15 og 50 meter. Anlægget er dateret til 402/3-418 e.Kr. Det er den bedst undersøgte sejlspærring i Sønderjylland. Den består af et bredt bælte af nedrammede pæle eller stolper. Nogle af stolperne er forbundet med vandretliggende tømmer med rektangulære udsparinger. Tømmeret sænkes ned over plankerne og kan på den måde bevæge sig op og ned med tidevandet. På den måde er det effektivt gjort umuligt at sejle igennem uden tilladelse.

Såvel Magrethes Bro som Æ Lei er antageligt anlagt af jyderne i forbindelse med de stridigheder, som den yngste våbenofring i Ejsbøl Mose vidner om.

I **Gudsø vig** ved Kolding Fjord er der påvist rester af fem sejlspærringer. Den ældste er dateret til 50 f.Kr. – 150 e.Kr. Den næstældste består af hele træer, som er placeret hen over vigen rod mod rod og top mod top, så det var besværligt for skibe at passere. Man får indtryk af, at spærringen blev anlagt i løbet af meget kort tid. De øvrige tre spærringer er alle dateret til yngre germansk jernalder og Vikingetid (700-1000 e.Kr.)

Indhegnede tilflugtsanlæg

Spredt i det syd- og sønderjyske område findes flere tilflugtsanlæg. Fælles for mange af disse anlæg er, at stavelsen træl- ofte indgår i navnet og at de gerne består af en ringvold og en voldgrav. Kun sjældent er der dokumenteret samtidige huse inden for ringvoldene.

Archsumburg er anlagt på øen Sild i Vadehavet. Den bestod af en ringvold, som var omgivet af en voldgrav og havde en diameter 87,5 meter. Anlægget blev bygget af anglerne i 1. århundrede e.Kr. og anvendt i op til 100 år. Det har således eksisteret samtidig med Olgerdiget. Antagelig udgjorde Archsumburg det vestligste punkt i samme landeværn, som også Olgerdiget var en del af.

Radiært på ringvolden er anlagt et større antal huse. Deres form og størrelse viser, at de ikke var bygget til almindelige bønder. Måske var anlægget beregnet til både at huse de krigere, som skulle beskytte indsejlingen til Vid Å, og som tilflugtsborg for den lokale befolkning.

Trælbanke er en ringvold, som er beliggende i kanten af marsken ved Emmerlev nord for Højer og dermed nord for Vid Å. Ringvolden har en diameter på 85-90 meter og er omgivet af mindst en voldgrav. Anlægget blev bygget af anglerne i 1. århundrede e.Kr. og anvendt i op til 100 år. Trælbanke har været brugt samtidig med både Archsumburg og Olgerdiget, men i modsætning til Archsumburg, er der ingen spor af huse inden for volden. Antagelig var Trælbanke lige som Archsumburg og Olgerdiget en del af det ældste landeværn tværs over Jylland.

Ved Kærgaard nær Trælbanke har Museum Sønderjylland udgravet dele af en landsby fra samme tidsrum, som ringvolden var i brug. Anlægget har muligvis været en tilflugtsborg for landsbyens beboere i ufredstider og støttepunkt for de krigere, som boede på Archsumburg.